

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв

СЦЕНІЧНА МОВА

Програма
для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I-II рівнів акредитації

Спеціальність “Народна художня творчість”
Спеціалізація “Видовищно-театралізовані заходи”

Київ – 2005

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв

СЦЕНІЧНА МОВА

Програма
для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I–II рівнів акредитації

Спеціальність “Народна художня творчість”
Спеціалізація “Видовищно-театралізовані заходи”

2005

Видання здійснено на замовлення Державного методичного центру навчальних закладів культури і мистецтв України

СЦЕНІЧНА МОВА

Програма для вищих навчальних закладів культури і мистецтв I–II рівнів акредитації, – Вінниця: НОВА КНИГА, 2005. – 20 с.

Укладачі: *Л. В. Пура* – старший викладач Николаївського державного вищого училища культури
Л. О. Жарікова – старший викладач Николаївського державного вищого училища культури

Рецензенти: *Г. Я. Савчак* – старший викладач кафедри культурології та педагогіки Николаївської філії Київського національного університету культури і мистецтв
М. А. Кравченко – головний режисер Николаївського художнього російського драматичного театру, заслужений діяч мистецтв України

Відповідальний за випуск: *Т. Ф. Стронько*

Редактор: *П. В. Гуйван*

Підписано до друку 02.12.05 р. Гарнітура Times
Формат 60×84_{1/16}. Папір офсетний. Друк офсетний.
Обл.-вид. арк. 1,25. Наклад 100 прим.

Видавництво «Нова Книга» м. Вінниця, вул. Стеценка, 46/85
Свідоцтво про внесення до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК №103 від 30.06.2000 р.
Тел. (0432)52-34-80, 52-34-82 Факс 52-34-81
E-mail: newbook1@vinnitsa.com
www.novaknyha.com.ua

© Державний методичний центр навчальних закладів культури і мистецтв України, 2005

Пояснювальна записка

Навчальна дисципліна “Сценічна мова” – важлива дисципліна у вихованні режисера театралізованих народних свят та обрядів. Вона охоплює всі теоретичні та практичні аспекти роботи над словом в тісному зв’язку з режисурою театралізованих заходів, основами акторської майстерності, іншими професійними дисциплінами.

В процесі навчання студенти повинні оволодіти “зовнішньою” та “внутрішньою” технікою словесної дії, орфоепією, логічною та емоційною виразністю мови, набути навички виконавської майстерності та безпосереднього спілкування з глядачем.

До курсу “Сценічна мова” входять такі змістовні модулі:

- техніка мови;
- сценічна дія – основа театрального мистецтва;
- слово і дія, їх співвідношення;
- культура мови режисера, актора;
- анатомія і фізіологія мовного апарата;
- орфоепічні норми української мови;
- словесна дія в мистецтві читця, ведучого;
- колективна словесна дія в масових заходах;
- пошук виконавського стилю та манери ведучого;
- мовна дія в масових заходах;
- функції ведучого при проведенні різних форм масової роботи;
- конференс. Форми конференсу. Елементи конференсу;
- робота ведучих з учасниками заходу, реальними героями;
- робота з мікрофонами;
- ораторське мистецтво. Форми і закони публічного виступу;
- специфіка мови на радіо, телебаченні;
- робота над текстом (прозовим, віршованим, гумористичним).

Важливими складовими є модулі “Техніка мови” та “Орфоепія”. Заняття на них переслідують мету удосконалення мовного апарата читця та виправлення можливих мовних вад. Навчання проходить в тісному контакті з дисципліною “Режисюра театралізованих заходів”, що передбачено модулями “Сценічна дія – основа театрального мистецтва”, “Елементи сценічної дії. Слово і дія, їх співвідношення”.

Метою практичного навчання в оволодінні художнім словом є робота над різноманітними жанрами і формами художніх творів. Викладач повинен враховувати творчі можливості кожного студента, тому програмою передбачені індивідуальні форми занять. Для активізації та розвитку ініціативи студентів передбачена самостійна робота, що включає в себе тренінги над вдосконаленням мовного апарата, вивчення окремих теоретичних питань, а також вибір репертуару та робота над художніми текстами.

Вимогами часу особлива увага приділяється функціям ведучого, конференсьє, специфіці мови на радіо та телебаченні; роботі над словом у масових заходах.

Системою контролю знань щосеместрово є творчі практичні контрольні заходи, диференційовані заліки та екзамени.

Кращі творчі роботи студентів виносяться на державний іспит.

Семестр	Кількість тижнів	Всього годин	Практ. заняття	Індивід. заняття	Самост. робота	Семестр. контроль
I	17	64	24	10	30	Контр. заняття
II	21	78	32	10	36	Екзамен
III	16	53	22	10	21	Диференційований залік
IV	21	62	32	10	20	Екзамен
V	14	42	18	10	12	Академічний концерт
VI	19	52	28	10	14	Диференційований залік
		351	156	60	133	

Тематичний план

Теми	Назва тем	Всього	Практичні заняття	Індивід. заняття	Самост. робота
I семестр					
Тема 1	Культура мови режисера, актора	8	4	-	4
Тема 2	Орфоепічні норми української літературної мови	12	4	4	4
Тема 3	Анатомія і фізіологія мовного апарата	4	2	-	2
Тема 4	Техніка мови	40	14	6	20
	Контрольне заняття	64	24	10	30
II семестр					
Тема 2	Орфоепічні норми української мови	8	2	2	4
Тема 4	Техніка мови	16	6	2	8
Тема 5	Робота над текстом (описова проза)	22	8	4	10
Тема 6	Логіка в сценічній мові	10	6	-	4
Тема 7	Сценічна дія – основа театрального мистецтва. Слово і дія, їх співвідношення.	12	6	-	6
Тема 8	Словесна дія в мистецтві читця, ведучого	10	4	2	4
	Екзамен	78	32	10	36
III семестр					
Тема 4	Техніка мови	10	4	2	4
Тема 9	Робота над текстом (віршовані твори)	23	10	6	7
Тема 10	Пошук виконавського стилю	11	4	1	6
Тема 11	Функції ведучого при проведенні різних форм масової роботи	9	4	1	4
		53	22	10	2
IV семестр					
Тема 4	Техніка мови	7	4	1	2
Тема 2	Орфоепія	7	4	1	2
Тема 6	Логіка в сценічній мові	5	2	1	2
Тема 12	Робота над текстом (сатиричний та гумористичний жанр)	23	12	5	6

Тема 13	Конферанс, елементи конферансу	11	4	1	6
Тема 14	Мовна дія в масових заходах Коллективна словесна дія в масовому заході	9	6	1	2
	Екзамен	62	32	10	20
V семестр					
Тема 4	Техніка мови	5	2	1	2
Тема 2	Орфоепія	5	2	1	2
Тема 15	Робота над текстом (оповідання, прозовий твір)	26	10	6	10
Тема 16	Робота ведучих з учасниками заходу, реальними героями.	8	4	2	2
	Академічний концерт	42	18	10	14
VI семестр					
Тема 4	Техніка мови	5	4	1	-
Тема 2	Орфоепія	5	4	1	-
Тема 17	Особливості роботи читця над літературною композицією	22	8	6	8
Тема 18	Робота з мікрофонами	3	2	1	-
Тема 19	Ораторське мистецтво. Форми і закони публічного виступу.	12	6	-	6
Тема 20	Специфіка мови на радіо, телебаченні.	5	4	1	-
	Диференційований залік	52	28	10	14

Структура курсу

Тема 1. Культура мови режисера, актора

Культура мови, як найвища форма комунікації. Вірність мовлення: норми наголосу та граматичні норми.

Точність мовлення. Логічність мовлення, чистота мовлення, виразність мовлення, влучність мовлення.

Самостійна робота

- Мовні стилі в їх відношенні до культури мови.
- Культура мови в навчальному та побутовому спілкуванні.

Тема 2. Орфоепічні норми української мови

Зміст поняття «орфоепія». Значення норм правильної літературної вимови голосних і приголосних звуків у мовному потоці. Боротьба за чистоту та єдину вимову на сцені. Вірне наголошення в мові. Рухомість наголосу в українській мові, втрата значення (помилка, байдуже).

Основні орфоепічні правила.

Голосні звуки:

- під наголосом і не наголошені вимовляються чітко, виразно;
- в ненаголошених складах «Е» наближається до «И», а «И» до «Е»;
- на початку слова та в суфіксах -ін- звук «І» злегка наближається до «И»;
- звук «О» перед складом з наголошеним «У» наближається до звука «У».

Приголосні звуки:

- дзвінки приголосні вимовляються завжди дзвінко;
- вимова шиплючих «Ж», «Ч», «Ш», «Ц»;
- подовження однакових приголосних;
- звук «З» перед глухими та дзвінками;
- «Г» проривна;
- асиміляційні процеси (уподібнення);
- спрощення приголосних.

Самостійна робота

Діалекти української мови (південної, західної України). Норми української літературної мови середнього Наддніпров'я, Київщини, Полтавщини.

Недоліки вимови (акцент, діалект, «русизми»), м'якість, буквовість вимови, кризьубість, ковтання закінчень і окремих складів, манірність мови). Шляхи їх виправлення.

Тема 3. Анатомія і фізіологія мовного апарата

Мовний апарат складається з центрального і периферійного відділів.

Складові периферійного відділу:

- апарат, що створює голос (гортань, голосові зв'язки);
- звуковідтворююча або артикуляційна система (глотка; порожнина рота, носа; зуби, губи, нижня щелепа);
- система дихання (грудна клітина, діафрагма, черевний прес, легені, шляхи дихання).

Самостійна робота

Можливість та необхідність свідомого управління мовним апаратом.

Тема 4. Техніка мови

Дикція. Дикція – чітка і ясна вимова, поєднання розбірливості, нормованості, емоційного забарвлення звукової мови. Значення дикції для читців, учасників аматорських колективів.

Артикуляційна гімнастика (вправи для губ, язика, нижньої щелепи). Артикуляційні норми для утворення голосних та приголосних звуків.

Практичні заняття з дикції:

- вимова звукоряду голосних: і-е-а-о-у-и
- вимова голосних в різноманітних сполученнях, словах, текстах;
- вимова приголосних в сполученні з голосними у вправах, словах, фразах;
- засвоєння чіткості та ясності вимови на матеріалі скоромовок, приказок, прислів'їв, текстів з літературно-художніх творів.

Дихання і голос. Значення правильно поставленого і добре тренованого дихання для сценічної мови актора, читця. Типи дихання. Змі-

шано-діафрагматичний тип дихання – найбільш доцільний і практично корисний для актора, читця. Дихання і звук.

Практичні вправи на дихання:

- практичне засвоєння змішано-діафрагматичного типу дихання;
- вправи на беззвучному та звучному видиханні повітря;
- вправи на добір дихання.

Нерозривний зв'язок дихання і голосу. Резонатори і регістри. Власності голосу (атака звука, милозвучність голосу, сила звука, гнучкість, діапазон, витривалість, політність). Вібруючий масаж та вправи для вірного резонування.

Практичні заняття над голосом:

- засвоєння основного положення мовного апарата при вірній звуко-течії;
- знаходження середнього діапазону голосу;
- вправи на сонорних приголосних (настроювання звука);
- вправи на віршовані рядки, тексти, приказки та прислів'я (підвищення на півтон кожного рядка тексту);
- чергування наспівного та мовного рядка;
- вправи на повільний перехід з грудного регістру в середній та навпаки.

Самостійна робота

Виправлення мовних вад. Класифікація голосних та приголосних звуків. Значення самостійної домашньої роботи над диханням і голосом. Відпрацювання вправ на дикцію, дихання, голос.

Тема 5. Робота над текстом (описова проза)

Основні етапи роботи читця над художнім твором: аналіз художнього твору, художнє втілення, виконання.

5.1. Аналіз художнього твору передбачає:

- пізнання твору (зближення з автором, епохою у творі);
- визначення теми (явищ дійсності, зображених у творі);
- ідеї (головної думки);
- сюжету (точної послідовності описаних у творі подій);
- конфлікту (основних сил боротьби у творі);

- наскрізної дії (основного спрямування героїв твору, ліричного «я» поета);
- надзавдання (для чого сьогодні, тут, цим слухачам читається даний твір);
- логічний аналіз тексту;
- поділ твору на частини, епізоди тексту (визначення назв частин, задач в них, послідовне виконання завдань в частинах – шлях до виконання наскрізної дії художнього читання);
- виявлення підтексту;
- створення «кінострічки бачень» (послідовного сплетіння зримих образів, яку виконавець в процесі читання послідовно викликає в своїй уяві, розповідаючи слухачам словами художнього твору).

5.2. Художнє втілення твору:

- пошуки відповідних даному художньому твору виразних засобів (реєстри голосу, інтонація, темпоритм);
- «бачення» – основний засіб реалістичного переконливого художнього читання;
- словесна дія читця;
- необхідність донесення до слухачів всіх особливостей даного твору.

5.3. Виконання художнього твору.

- виконання художнього твору – творчий процес, що потребує безпосереднього переживання в момент виступу;
- необхідність врахування при виконанні характеру аудиторії, особливостей залу (його акустики);
- творче спілкування з глядачем – обов'язкова умова успіху читання;
- неприпустимість елементів акторської гри в художньому читанні, шкідливість елементів «зображення»;
- відмінність художнього читання від акторської гри;
- передача думок, почуттів, слів автора в думках, почуттях і словах виконавця;
- небезпечність зловживання жестом. Жест – засіб виразності, використовується у виключних випадках, для акцентування найбільш яскравих місць художнього твору.

Доцільність читання описової прози на першому етапі роботи над текстом.

Вимога ідейно-художньої цінності описового твору, завершеності, сюжетної самостійності та відсутності великої психологічної навантаженості, близькості виконавцю.

Робота над атмосферою в описовій прозі. Головна мета читця: розповісти без гри та перевтілення про людей, їх характери, вчинки, події. Описова проза – співпадіння літературного прийому та задачі читця.

Вимоги до виконавця: не виходити за межі словесної дії, відпрацювання всіх компонентів словесної дії, досягнення активних задач через підтекст та «кінострічку бачень», відчуття перспективи, знання дійсності, що описана у тексті, перетворення цих бачень в особисту розповідь про бачене та пережите.

Самостійна робота

Вимоги до вибору репертуару. Корифеї художнього читання. Аналізування вибраних творів. Робота над втіленням.

Тема 6. Логіка в сценічній мові

Логічний аналіз як перший етап в роботі над пізнанням авторського тексту. Логічна виразність – основа розуміння мови. Мовний такт. Логічна та психологічна паузи. Розділові знаки (крапка, кома, двокрапка, знак питання і оклику) та їх втілення у вимові. Логічні паузи, логічний наголос. Визначення наголошених слів за змістом та граматичними ознаками и способи логічних наголосів (висотний, темповий, силовий, за допомогою паузи).

Закономірності логічних наголосів:

- нове поняття;
- неприпустимість логічних наголосів на прикметники та займенники;
- правило протиставлення;
- правило порівняння;
- правило перерахування.

Співвідношення головного та другорядного в тексті – засіб точного донесення думки. Темпоритм мови як один із засобів вираження співвідношення головного і другорядного в тексті.

Самостійна робота

Логічний аналіз текстів (вправи).

Тема 7. Сценічна дія – основа театрального мистецтва. Слово і дія, їх співвідношення

Вчення про сценічну дію, як основу читецької майстерності. Вимоги органічності в праці читця. Вчення про сценічну задачу та дію, для читця та актора. Види сценічної дії: фізична, психічна та словесна. Зв'язок трьох видів сценічної дії з виконавчою майстерністю читця. Елементи сценічної дії.

Самостійна робота

Наскрізна дія та надзавдання в літературному тексті. Виховання навичок діяти словом. Вправи в русі. Підбір вправ зі сценічної мови, пов'язаних з тренуванням елементів сценічної дії читця.

Тема 8. Словесна дія в мистецтві читця, ведучого

Словесна дія – основа художнього читання. Взаємозв'язок техніки слова та словесної дії.

Головні ознаки словесної дії (інтонація, психологічна пауза, ритм). Роль бачення, внутрішнього монологу, підтексту в словесній дії. Практичні вправи над вихованням внутрішньої та зовнішньої техніки словесної дії: зосередження сценічної уваги, вміння керувати м'язами, активізувати уяву, спілкування з глядачем тощо.

Самостійна робота

К. С. Станіславський про словесну дію в мистецтві актора та читця. Словесна дія – активний, цілеспрямований вплив слова однієї людини на іншу.

Тема 9. Робота читця над віршованою формою

Основи віршування. Стопа – одиниця міри вірша. Двоскладові стопи (хорей, ямб), трискладові стопи (дактиль, амфібрахій, анапест). Поняття ритму.

Рима, її організаційне значення; чоловіча, жіноча, дактилічна рими; точна та приблизна рими. Парні рими, перехресні, оточуючі.

Строфа, її значення для донесення думки автора. Основні поетичні жанри і форми: громадянська лірика, сатиричні вірші, ліричні вірші, балада, поема, сонет.

Особливості роботи читця над віршованими текстами:

- пізнання стилістики мови, світосприймання автора;
- співзвучність твору і внутрішнього світу виконавця;
- логічний та емоційний аналіз вірша – перший етап і основа успішної роботи над ним;
- передача основного змісту віршованого твору, донесення ідеї до слухача;
- шкідливість читання «по рядках»;
- необхідність суворого дотримання ритмічного малюнка вірша: виконання пауз в кінці кожного рядка, цезур, «закрокування».

Самостійна робота

Читець – втілення особистого «я» поета.

Знайомство з кращими майстрами художнього читання ліричної поезії. Прослуховування фонограм майстрів художнього читання.

Тема 10. Пошук виконавського стилю

Поняття про виконавський стиль. Метод виконавця: розповідь та художнє читання. Стрій виконавця: пафосний, розповідний, характерний. Аналіз мови твору. Словник письменника, словосполучення, слововживання.

Стиль епохи та авторський стиль. Літературна форма. Літературний жанр (епічний, ліричний, героїчний, розповідний, сатиричний).

Пластична виразність виконавця, поведінка на естраді, фонетичний стиль мови, створення образу.

Самостійна робота

Художнє читання та задачі читця. Читець та актор. Особливості роботи. Особливості створення образу читцем.

Тема 11. Функції ведучого при проведенні різних форм масової роботи

Роль та завдання ведучого концерту, свята, театралізованої програми. Конферанс естрадний та академічний. Сценічний образ ведучого. Культура поведінки на сцені, костюм, витримка, зібраність ведучого, уміння імпровізувати, культура мови.

Дія – основа існування ведучого на сцені. Спілкування з глядачевим залом. Підготовка глядачів до сприйняття номера. Створення атмосфери спільності сцени і залу.

Елементи акторської майстерності в сценічній діяльності ведучого (спілкування, точність оцінок, подій, сценічна віра та увага, м'язева свобода, не припустимість" награту").

Критерії відбору матеріалу ведучого. Виступ ведучого (вступний та заключний монологи, ділові анонси, об'яви номерів, основний монолог, репризи тощо).

Самостійна робота

Творчий досвід ведучих телепрограм, театралізованих заходів, концертів. Жанрове розмаїття програм для ведучих на сучасній естраді.

Тема 12. Робота над текстом (сатиричний та гумористичний жанр)

Значення сатиричних та гумористичних творів в репертуарі читця. Основні сатиричні види: байка, гумореска, фейлетон, памфлет, пародія, гумористичне оповідання, естрадний монолог, гумористичні вірші, дитячі гумористичні оповідання, репризи, анекдоти тощо.

Загальні вимоги до втілення:

- знайомство з епохою, ідейно – естетичними поглядами автора, з його особистістю і громадською діяльністю;
- особлива серйозність при виконанні, "погляд збоку";
- допущення елементів театралізації;
- особливі прийоми спілкування з глядачем через невимушену бесіду або інтимне спілкування з аудиторією.

Самостійна робота

Прослуховування фонограм, перегляд відеофільмів з виступами сучасних майстрів гумору (А. Райкіна, Я. Арлазорова, Г. Хазанова, К. Новікової, А. Паламаренка, А. Сови, А. Літвінова, В. Мойсеєнка, В. Данильця, А. Данилка, Є. Петросяна, О. Степаненко ін.).

Створення образу в гумористичному творі.

Тема 13. Конферанс, елементи конферансу

Ведучий естрадної програми. Конферансьє – "хазяїн" концерту.

Призначення конферансу: об'єднання різноманітних номерів програми в єдину програму, допомога аудиторії в оцінюванні окремих номерів концерту, спілкування між глядачами та артистами, розрядження уваги глядачів між номерами, заповнення пауз в концерті.

Театралізований конферанс, парний конферанс, сольний конферанс. Сценічний образ конферансьє. Конфліктний характер парного конферансу.

Елементи конферансу:

- вступ;
- ділові анонси (об'яви номерів): інтермедія, жарт, репризи;
- особистий номер ведучого;
- закінчення конферансу та концерту.

Самостійна робота

Виховання виконавців конферансу. Пошуки сценічного образу. Виконавча майстерність конферансьє.

Тема 14. Мовна та колективна словесна дія в масових заходах

Аналізування словесного матеріалу. Технічні та орфоепічні норми. Ідейні, емоційні акценти. Внутрішня, зовнішня техніка словесної дії. Робота над мовним темпоритмом. Мова в музичному супроводі.

З'єднання словесної дії з фізичною та мізансценуванням. Особливості мовної дії в масових заходах на великих майданах. Створення ансамблю колективного ведучого. Хорова декламація. Театралізація колективного ведучого. Словесна дія групи ведучих.

Самостійна робота

Особливості спілкування читця з глядачем у масових театралізованих заходах. Вимоги до створення ансамблю колективного ведучого.

Тема 15. Робота над текстом (оповідання, прозовий твір)

Вибір оповідання або уривку з художнього прозового твору (тривалість 7–10 хв.): ідейно-художня цінність, закінченість, актуальність, відповідність творчим можливостям виконавця. Етапи роботи: аналізування твору (знайомство з автором, епохою, відображеною в творі, визначення теми, ідеї, надзавдання, сюжету, конфлікту, наскрізної дії, логічного аналізу тексту, дійового, складання характеристики персонажів).

Робота над втіленням:

- створення “кінострічки бачень”;
- пошуки підтексту; робота над словесною дією;
- визначення емоційних та смислових акцентів в епізодах;
- робота над атмосферою та запропонованими обставинами, втіленням надзавдання та наскрізної дії;
- створення правдивих образів дійових осіб, їх звукової маски;
- робота над стилістикою автора.

Виконання оповідання – передавання подій, характерів через живе відношення читця, мова (звернена конкретно до слухача через безпосереднє спілкування з ним).

Самостійна робота

Вибір оповідання. Жанрова різноманітність оповідань. Авторський стиль, стилістичні засоби виразності.

Тема 16. Робота ведучих з учасниками заходу, реальними героями

Відповідальність ведучих за виступ реальних героїв заходу. Необхідність мовної репетиційної роботи.

Ознайомлення з текстом виступу реальних героїв. Підготовка допоміжних питань або коментарів до їх виступу, увага до виступу героя та встановлення живого спілкування між ведучим та реальним героєм.

Ведучий – як допоміжна ланка між глядачем та реальним героєм. Емоційне забарвлення мови ведучого залежно від жанру заходу і змісту виступу реальних героїв та учасників заходу.

Самостійна робота

Завдання ведучого в роботі з учасниками заходу, реальними героями.

Тема 17. Особливості роботи читця над літературною композицією

Літературна композиція – логічна розробка теми на основі літературних творів.

Принципи створення літературної композиції:

- на основі одного твору шляхом скорочення матеріалу із збереженням основної теми, ідеї, основних персонажів;
- шляхом виділення лінії окремих героїв або окремої теми;
- за вибраною темою або ідеєю з літературних творів різного жанру та стилю в логічній або хронологічній послідовності.

Читець – автор композицій. Підпорядкування матеріалу надзавданню читця, його активній громадянській позиції. Створення образу оповідача через ліричні відступи, акторський монолог. Взаємодія з глядачем. Особливості словесної дії в літературній композиції.

Самостійна робота

Літмонтажі В. І Яхонтова. Допоміжні виражальні засоби виконавця: музичне оформлення, елементи декорації, реквізит, мізансцени, костюм. Поетичний, літературний театр.

Тема 18. Робота з мікрофонами

Особливості роботи з мікрофонами. Сценічна мова перед мікрофоном. Роль музичного та шумового оформлення виступу читця. Використання мовної фонограми. Розміщення виконавців перед мікрофоном. Запис мови з ефектами. Вибір мікрофонів для мовлення.

Звукові плани та звукова перспектива. Звукові ефекти в сценічній мові.

Тема 19. Ораторське мистецтво. Форми і закони публічного виступу

Історія ораторського мистецтва (античність Греції та Риму, Франція XVIII сторіччя, Англія, Німеччина, видатні українські оратори). Види красномовства: суспільно-політичне, судове, академічне, соціально-побутове, богословсько-церковне.

Підготовка до публічного виступу: врахування аудиторії, задум, мета, підбір матеріалу, розрахунок логічної послідовності виступу, методична підготовка (єдина тема, план, тези, конспект або повний текст виступу, робота з книгою, першоджерелами, архівними матеріалами, довідниками, словниками, картотеками, тех. засобами).

Закони публічного виступу:

- культура слова (ясність, образність, психологічна підготовка);
- прийом новизни, прийом взаємодії інтересів, прийом персоніфікації, прийом проблемної ситуації, співучасті.

Самостійна робота

Мова та стиль публічного виступу (розмовність, ясність, простота, багатство та правильність мови, відмова від штампу, емоційність, жарт, іронія, сатира).

Вимоги до оратора, як до актора та читця. Мовна підготовка оратора.

Тема 20. Специфіка мови на радіо і телебаченні

Вибір образу та мовного стилю в залежності від жанру радіо або телепередачі. Відмінність мови на радіо та телебаченні від мови в масових заходах. Приближення мови на радіо та телебаченні до побутової, але з яскравим емоційним забарвленням.

Підвищений темпоритм мови на радіо та телебаченні, відсутність незапланованих пауз. Вимога до впізнання голосу ведучого та зберігання настрою передачі. Вміння ведучого спілкуватись з слухачем або глядачем. Необхідність навичок роботи з мікрофонами.

Рекомендована література:

1. Антоненко-Давидович Б. Д. Як ми говоримо. – К., 1994.
2. Выразительное чтение. Пособие для студентов педагогических институтов и учителей. – М.: «Просвещение», 1984.
3. Головин Б. Н. Основы культуры речи: Учебник для вузов по специальности «Русский язык и литература». – М., 1988.
4. Гладшова А. О. Сценічна мова. Дикційна та орфоепічна нормативність. – Навчальний посібник. – К., 1996.
5. Катишева Д. І. Літературний монтаж. – М., 1973.
6. Нечаско Т. В. Словесна дія: Основи техніки мовлення. Навч. посібник для студентів вищих навч. закладів культури і мистецтв. – К., 2000.
7. Пентлюк М. І. Культура мови і стилістика. – К.: «Векса», 1994.
8. Петрова А. Н. Сценическая речь. – М.: «Искусство», 1981.
9. Савкова З. Как сделать голос сценическим. – М.: «Искусство», 1968.
10. Світ українського слова. О. Олійник. Інститут українознавства Київського університету ім. Т. Шевченка. – К.: «Хрещатик», 1994.
11. Скворцов Л. И. Основы культуры речи: Хрестоматия: Учебное пособие. – М., 1984.
12. Станиславский К. С. Работа актера над собой. Собрание сочинений. Т. 3. – М.: «Искусство», 1963.
13. Сценическая речь под редакцией Козляниновой. – М.: «Просвещение», 1976.
14. Українська літературна вимова і наголос. Словник-довідник. – К.: «Наукова думка», 1973.
15. Українське слово. Хрестоматія української літератури ХХ ст. – К.: «Дніпро», 1994.

Для потаток